No. 25. Donderdag 18 Juni 1908 8ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland en hier ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).
Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).
Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

I. Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

Dezer dagen ontvingen wij de volgende uitnoodiging:

Aan de Vereeniging Oost en West.

De Vereeniging ter behartiging van de belangen der Vrouw te Rotterdam, als rechtspersoon erkend bij Kon. Besl. van 3 Febr. 1896, roept Uwe medewerking in tot het welslagen van een Openbare Vergadering, binnenkort te houden, ter bespreking van onrechtmatig ontslag aan onderwijzeressen wegens huwelijk. Als sprekers zullen o.a. optreden: Mr. J. A. Levy en Mevr. Th. P. B. Haver uit Amsterdam.

Op 4 verschillende wijzen kunt u ons steun verleenen:

1o. finantieel;
2o. door het zenden van een afgevaardigde, van een mondelinge of schriftelijke sympathiebetuiging;
3o. door Uwe leden aan te sporen de vergadering bij te wonen;
4o. door het helpen verspreiden van een strooibiljet, dat wij U zullen toezenden.

Niet alle Vereenigingen kunnen finantieel steunen, aan punt 2 en 3 kunnen allen voldoen.

Namens het Bestuur:
H. M. LE GRAND-GOUDSCHAAL,
1e Secretares.

Hondiusstraat 3, Rotterdam.

Hoewel 't bovenstaande valt buiten het in de statuten omschreven doel van „Oost en West", willen wij gaarne aan dezen oproep voldoen, door er mede bekendheid aan te geven en zoodoende onze leden, die er voor voelen, aansporen vooral niet te verzuimen hunne sympathie te betuigen.

De motie, die aan de vergadering ter aanneming wordt voorgesteld, luidt:

De vergadering van . . . . bijeengeroepen door de Vereeniging ter Behartiging van de Belangen der Vrouw, geeft haar afkeuring te kennen over het ontslag door den Gemeenteraad van Rotterdam aan drie gehuwde onderwijzeressen gegeven, en spreekt de hoop uit, dat voortaan bij alle regeerende lichamen in Nederland de overweging zal gelden, dat de overheid zich niet mag bemoeien met het particulier leven van ambtenaren, zoolang daardoor hun dienst niet geschaad wordt.

II. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën".

Het volgende rekest met bijgevoegde nota werd dezer dagen verzonden:

Aan Zijne Excellentie den Minister van Koloniën te 's-Gravenhage.

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen het bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën" te 's-Gravenhage;

dat de gebeurtenissen op *Noord-Sumatra* in de laatste jaren en de wijze waarop daarover in de Pers van het *Moederland* en in *Indië*, ja zelfs in die van het *Buitenland* wordt geschreven, ons Bestuur reeds sedert langen tijd met groote bekommering heeft vervuld;

dat ons Bestuur er ten laatste toe gekomen is zijn indrukken en gedachten neder te leggen in eene eenvoudige, korte *Nota*, welke het verzoekt Uwe Excellentie hiernevens te mogen aanbieden;

dat ons Bestuur op grond van motieven, ontvouwd in die Nota, zich veroorloofd tot Uwe Excellentie het verzoek te richten het zoo mogelijk daarheen te willen leiden, dat het rapport van het door den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië in het Gouvernement van *Atjeh en Onderhoorigheden* onlangs persoonlijk ingesteld onderzoek thans zoo spoedig mogelijk openbaar worde gemaakt.

's-Gravenhage, Juni 1908.

't Welk doende,
Het bestuur der Vereeniging.
(Volgen de namen van alle bestuursleden.)

NOTA van het bestuur der vereeniging „Moederland en Koloniën" te 's Gravenhage.

Door ons werd met groote ingenomenheid kennis genomen van het besluit der Regeering, om een onderzoek te doen instellen naar den toestand in *Atjeh en Onderhoorigheden*. De berichten omtrent de wijze waarop in den laatsten tijd het *Pacificatie-werk* aldaar werd verricht, heeft velen in den lande en ook ons met groote ongerustheid vervuld.

Alleen werd door ons betreurd, dat men dit onderzoek meende te moeten opdragen aan den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië zelf. De tegenwoordige Landvoogd draagt toch in groote mate de verantwoordelijkheid van al wat in *Atjeh* is gebeurd, en kan daarom naar onze meening niet beschouwd worden als de aangewezen beoordeelaar van en rapporteur over de toestanden en plaats gehad hebbende feiten aldaar.

Door den Minister van Koloniën werd op den 6den November a. p. aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal medegedeeld, dat de strekking van het onderzoek zoude zijn: „Het Publiek te „overtuigen van datgene, waarvan de Gouver- „neur-Generaal overtuigd is, namelijk dat wij „in Atjeh op den goeden weg zijn." Deze strekking scheen al dadelijk niet bevorderlijk aan de onbevangenheid en onpartijdigheid van het onderzoek. Ook om deze reden kon onze verwachting van het laatste niet groot zijn.

Ondanks dit alles werd de getroffen maatregel door ons toegejuicht, omdat hij toch noodzakelijk zou moeten leiden tot eenige opheldering over de juistheid der feiten en toestanden, zooals die in den laatsten tijd in de Pers waren blootgelegd. Het rapport ter inlichting van de in onrust gebrachte Openbare Meening werd derhalve met spanning door ons tegemoet gezien.

De Gouverneur-Generaal heeft met bekwamen spoed de reis naar Atjeh volbracht en zijn onderzoek aldaar ingesteld. De Natie mocht nu hopen zoo spoedig mogelijk met den uitslag van een en ander in kennis te worden gesteld, maar sedert zijn 5 maanden verloopen en nog is niets bekend geworden. Wel is, volgens de verklaring van den Minister van Koloniën ad interim in de Vergadering dd. 15 Mei jl. van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, een gedeelte van het dossier in Nederland ontvangen en in behandeling, maar alle stukken zouden nog niet zijn aangekomen. Volgens de Indische bladen zoude daaraan zelfs nog zooveel te bewerken zijn, dat nog steeds een officier daarvoor aan zijn eigenlijken werkkring in het Leger wordt onttrokken. Met bezorgdheid vraagt men zich af, hoe de *Waarheid*, naar welker verschijning zoo reikhalzend wordt verlangd, er wel zal uitzien, wanneer het zooveel moeite kost haar aan het licht te brengen.

Door de Regeeringsverklaring van den 15 Mei jl. is tevens bekend geworden, dat het gehouden onderzoek den Gouverneur-Generaal de overtuiging heeft geschonken, dat de uitoefening van het Civiel Bestuur in Atjeh door den Generaal-Majoor *Van Daalen* niet aan des Landvoogds inzichten heeft beantwoord, de ontheffing van dezen generaal uit zijne functiën van Civiel en Militair Gouverneur daarvan het gevolg is. Vreemd klinkt daarbij de verklaring van den toenmaligen Minister van Koloniën in de zitting dd. 6 November a. p. van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat aan het hoofd der zaken staat een Gouverneur-Generaal, die Atjeh kent, die Atjeh goed kent, die Atjeh beter kent dan eenig ander. Eenige twijfel aan de

juistheid van dit oordeel is thans zeker wel geoorloofd, en het schijnt, dat de voorlichters der Openbare Meening in *Nederland*, toenmaals een beteren kijk op den gang van zaken in Atjeh hebben gehad dan de Gouverneur-Generaal te *Buitenzorg*.

Hoe een en ander ook zij, de moeilijkheden, welke verbonden schijnen te zijn aan het geheelen van het rapport in den gewenschten vorm, bevestigen onze vrees, dat het niet goed gezien is geweest deze Commissie aan den Gouverneur-Generaal alleen op te dragen. Het schijnt Zijne Excellentie werkelijk moeilijk te vallen te voldoen aan de, blijkens het bovenstaande, vooropgezette strekking, welke alleen was ,,*de Openbare Meening te overtuigen, dat wij in Atjeh op den goeden weg zijn.*''

Door dit alles is de ongerustheid in den Lande in geenen deele geweken, integendeel doen het talmen met het Rapport en het aftreden van den Generaal van Daalen steeds meer de overtuiging veld winnen, *dat wij in Atjeh niet op den goeden weg zijn gebleven.*

Mochten de stukken van het onderzoek in staat zijn dit tegen te spreken, dan is het van het grootste belang, dat zij zoo spoedig mogelijk openbaar worden gemaakt, ook omdat, zooals bekend is, de ongerustheid reeds naar buiten de grenzen van ons Land is overgeslagen.

Voor het geval de stukken de uitgesproken veroordeeling van het Atjeh-beleid der laatste jaren bevestigen, veroorloven wij ons de verwachting uit te spreken, dat de Regeering niet schromen zal het verkeerde bekend te stellen en spoedig de maatregelen bloot te leggen, welke zullen worden aangewend om het in Atjeh te voeren beleid weder in het goede spoor te brengen.

Waar de groote pers tot nu toe slechts kleurlooze beschouwingen gaf over deze zoo belangrijke aangelegenheid, meenen wij dat dit rekest met toegevoegde nota de vrij getrouwe afspiegeling geeft van hetgeen velen, ook buiten de Vereeniging ,,Moederland en Koloniën'', denken.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Een Atjeh-enquête door de *Nieuwe Courant* geopend: een weinig vleiend oordeel over het stelsel Van Heutz.

De *N. Courant* tracht de diagnose der Atjehziekte te stellen.

Gelijk het blad reeds herhaaldelijk verzekerde, acht het orgaan het niet wenschelijk, vóór de publicatie, op de mogelijke conclusies van het Atjeh-rapport vóóruit te loopen of zich uit te spreken omtrent de redenen van het ontslag van generaal Van Daalen.

Deze houding brengt echter geenszins mede, zoo zegt de *N. C.*, dat zij voorloopig over Atjehsche zaken zwijgen zou. Integendeel, acht het het van groot belang, dat het publiek reeds vóór bedoelde publicatie, zoo juist, zoo veelzijdig en zoo volledig mogelijk ingelicht worde, opdat het oordeel, 't welk in Nederland zal moeten worden geveld, inderdaad waarde kunne hebben.

Het Atjeh-vraagstuk, in den vorm waarin 't zich op het oogenblik voordoet, voor dat publiek te stellen, zóó, dat een juist begrip daarvan worde bevorderd, dit mag, dunkt het blad, gerekend worden op dit oogenblik tot de taak der Nederlandsche pers te behooren.

Het is dan ook daarom, dat het zich in verbinding heeft gesteld met personen, door den aard hunner werkzaamheden met de Atjehsche zaken grondig bekend en in wie groot vertrouwen mag worden gesteld, ten einde hun meening te vernemen en daaruit als het ware de diagnose van den tegenwoordigen toestand op te maken.

Objectief, zóó, dat aan de *N. C.* toevertrouwde meening, zelfs al moge die hier of daar van de hare afwijken, het best recht wedervaart, en zonder zich te laten beïnvloeden door vroeger uitgesproken sympathieën, zijn hier die mededeelingen samengevat.

M. a. w. het blad heeft dus een Atjeh-enquête ingesteld. De eerste vrucht van dit onderzoek, opgenomen in het No. van 16 Juni, is niet vleiend voor het regiem Van Heutsz. Zeer juist wordt er in opgemerkt, dat wij in dit opzicht met een ,,legende'' te doen hebben.

,,Het stelsel Van Heutsz! Velen, zoo lezen wij in de *N. C.*, spraken erover, en zeer weinigen hebben er een klare voorstelling van. De vage denkbeelden, die het woord opwekt, zijn voor 't meerendeel legendarisch. Ja, hoe vreemd het moge klinken: in onze 20e eeuw vormt zich een met de werkelijkheid spottende legende over het werk van iemand, die steeds genoeg van zich deed hooren om bekend te zijn en wiens daden voor de oogen van vele getuigen zich voltrokken.

Toen men in Atjeh verzonken zat in 't ellendige moeras der geconcentreerde linie, machteloos en hopeloos, toen trad, nu ongeveer zestien jaar geleden, een majoor van het Indische leger op met een kloeke brochure, een reeks van opstellen, die in het Indisch Militair Tijdschrift verschenen, waarin hij onvervaard voor het ongenoegen van wien ook, de middelen aangaf om uit dat moeras te geraken. Het gelukte hem lang niet dadelijk de Nederlandsche natie uit haar slaap te wekken; aanvankelijk vond hij meest miskenning en bestrijding. De katastrophe van 1896 — gewoonlijk Oemar's afval genoemd — bracht hierin allengs verandering, totdat in de eerste helft van 1898 de Regeering den inmiddels tot kolonel bevorderden Van Heutsz met de leiding der zaken in Atjeh belastte en hem in staat stelde het zes jaren tevoren gepubliceerde programma uit te voeren. De uitkomst leerde, hoe juist hij de zaken had ingezien, want in het vijfde jaar van zijn bestuur beschouwde men den vroeger onoverwinnelijk geachten weerstand der Atjehers als gebroken. Sedert hij in 1904 het tooneel zijner werkzaamheid verliet om den landvoogdzetel in te nemen, schijnt er, helaas, een ongunstige verandering te zijn ingetreden, waarvan de onderwerper van Atjeh zelf evenwel onkundig bleef, totdat de door ,,Wekker'' verwekte storm hem noopte, met eigen oogen te gaan zien.

Aldus ongeveer de legende. Het eerste gedeelte van dit sprookje wordt al dadelijk door de lectuur der veel genoemde, maar weinig bekende opstellen van majoor Van Heutsz in het Indisch Militair Tijdschrift, Jaargang XXIII, no. 12, en Jaargang XXIV, nos. 1 en 2, als volkomen onhistorisch ter zijde gesteld. Wel verre van een uitvoering der daar aanbevolen plannen te zijn, is het optreden van gouverneur Van Heutsz in 1898—1904 in alle opzichten met die voorstellen in strijd.

Het geschrift laat de ,,Onderhoorigheden'' — die nu nog steeds, na tienjarige militaire operaties verre van bevredigend zijn — in korten tijd volkomen pacificeeren zonder dat onzerzijds een schot gelost, ja, daarenboven, zonder dat een cent geofferd wordt. Alleen door een doelmatige scheepvaartregeling, die ons de heerschappij over den handel der kuststaten verzekert, dwingen wij hoofden en bevolking zich te gedragen naar onzen wil en laten wij henzelf de kosten dier kunstbewerking dragen

In Groot-Atjeh zouden dezelfde middelen tot hetzelfde doel leiden, maar daar zou tevens een weinig wapengeweld noodig zijn om het verzet geheel te doen ophouden.

Wie de opstellen geloovig las, moest watertanden bij de gedachte aan een zóó eenvoudige oplossing van een zóó moeilijk geoordeeld probleem, alleen met wat gezond verstand, zonder offers aan geld of menschen.''

Wat men dan wel onder het ,,stelsel v. Heutsz'' dient te verstaan? De *N. Courant* geeft er het volgend antwoord op:

,,Met de oude sleur werd gebroken; tal van verouderde voorschriften en onverstandige overleveringen werden ter zijde gesteld. Vooral ook: de krachtige persoonlijkheden werden naar voren gehaald en aan de bruikbaarste officieren werden, zonder meer dan noodig op rang en ancienniteit te letten, de gewichtigste opdrachten gegeven; spoedige bevordering en kwistig uitgedeelde onderscheidingen bekroonden het door hen behaalde succes.

Menschenkennis is de sterke zijde van v. Heutsz niet. Zijn met groote losheid van tong aan ieder, die het hooren wilde, medegedeelde oordeelvellingen over de personen, met wie hij in aanraking kwam, wisselden op onberekenbare wijze. Ambtenaren zoowel als officieren, die hij na jarenlange bekendheid hemelhoog geprezen had, werden, vaak kort na het uitbazuinen dier lofredenen, in even ondubbelzinnige termen als tot alle goeds onbekwaam afgeschilderd. Dat deze negatieve eigenschap niet al te hinderlijk werkte bij de keuze en werkzaamstelling der officieren, is hieraan toe te schrijven, dat de overpoosde militaire actie de meest bruikbaren van zelf naar voren bracht. Hier kon dus het gemakkelijk waar te nemen succes, dat ieder hunner behaalde, als leiddraad dienen, en in het algemeen gesproken, dat wil zeggen wanneer de opdrachten, welker uitvoering verlangd werd, weldoordacht waren, verdiende die maatstaf voor dit gebied wel vertrouwen.

Ziedaar het stelsel Van Heutsz, dat met specifiek Atjehsche toestanden niets te maken had, maar bij uitnemendheid geschikt was om de in het Nederl.-Indische leger sluimerende krachten te wekken en in werking te brengen. Het heeft die taak volbracht en daarmede ontzaglijk veel bijgedragen tot de onderwerping van Atjeh, dat wil zeggen tot het vestigen van een toestand, waarbij de gewapende macht de bestrijders van het Nederlandsche gezag in geheel Atjeh en Onderhoorigheden baas werd en op den duur baas kon blijven. Dit is niet weinig, maar het is geheel iets anders dan de legende ervan gemaakt heeft. ,,Pacificator'' is niet de naam, die aan Van Heutsz voor zijn werk in Atjeh toekomt. ,,Victor'' mag hij heeten, en het pacificatiewerk moest eigenlijk nog beginnen toen hij aftrad.''

Ten slotte de volgende karakteristiek van Van Heutsz als Atjeh-kenner.

,,Toen kolonel, toen generaal Van Heutsz de onderwerping van Atjeh leidde, bleek telkens, dat hij van de motieven der Atjehers niets begreep, dat hij de te bestrijden machten geheel onjuist taxeerde. In een feestdronk, dien hij nog gedurende het bewind van zijn voorganger uitbracht, sprak hij van de algeheele onderwerping des lands in één jaar; maar ook later, toen hij zelf met de verantwoordelijkheid belast was, liet hij zich dikwijls in dergelijken zin uit en stelde twee jaren als termijn voor het pacificatiewerk.

Geen wonder, dat menig officier en menig ambtenaar, wiens krachten voor de onmogelijke taak der afwerking van het hem toegedachte deel van zulk een uit de lucht gegrepen programma niet berekend bleken, teleurstelling wekte en dan minder gunstig beoordeeld werd.

Nooit heeft Van Heutsz iets van de Atjehers begrepen. Hij dichtte hun denkbeelden toe, die hun vreemd waren, en negeerde bij zijn redeneeringen en plannen al hetgeen bij hen omging. Omtrent de beteekenis der geestelijke leiders, de grenzen van den invloed der adathoofden, hun verhouding tot den sultan had de gouverneur zeer aan wisseling onderhevige, meestal onjuiste voorstellingen. Zoo min als hij iets van de taal der Atjehers verstond, evenmin verstond hij iets van hun inwendig leven.

Dit gebrek had meer dan eens zeer ongewenschte gevolgen en het verhinderde de ontwikkeling van een politiek programma met perspectief, althans wanneer men wilde plannen met toekomstdroombeelden niet als zoodanig beschouwen wil, maar in de eerste jaren na 1898 werkte deze leemte toch minder schadelijk dan later. Het kwam immers toen bovenal aan op een groote schoonmaak met militaire middelen, en daarvoor was het militaire stelsel Van Heutsz — het eenige dat men recht zijn naam draagt — zeer geschikt.''

Uit de O.I. Mail.

Geen Inlandsche Officieren.

Het te Soerabaja aan een 8-tal Inlandsche jongelieden afgenomen toelatingsexamen voor den cursus tot opleiding voor officier is Dinsdag afgeloopen.

Van de 8 candidaten heeft volgens het *Soerab. Hbl.* slechts één het geheele examen meegemaakt. De anderen trokken zich, bewust van hun ongeschiktheid, reeds tijdens het examen terug. De eene overgeblevene moet zoo slecht Hollandsch spreken, dat er weinig kans bestaat op zijne toelating.

* * *

Een nieuwtje uit Atjeh.

Men schrijft aan het *N. v/d Dag v N.-I.* uit Lho Seumawê:

Op 28 April j.l. in den vooravond heeft een bende djahats nabij kampong Nibong de tramrails weer eens opgebroken. Dat is nu wel is waar in den laatsten tijd geen nieuwtje meer, het is om zoo te zeggen aan de orde van den dag, maar ditmaal hebben de Heeren het op groote schaal gedaan.

Niet minder dan 1300 M. van den spoorweg werd door hen gesloopt, en om te beletten dat de baan al te spoedig werd gerepareerd, werden de houten dwarsliggers door hen op stapels gezet en na afloop van de karwei in brand gestoken.

Te gelijk een vreugdevuurtje over hun zoo goed geslaagde onderneming.

Hierbij teekent het blad aan:

,,Wij hebben er de Atjeh-berichten en telegrammen van de laatste 14 dagen op nagezien, maar konden niets vinden wat op een dergelijk nieuwtje gelijkt.

Wel vonden wij een telegrafisch ontvangen bericht van een inlandsch fuselier, die bij ongeluk een lichte zelfverwonding had toegebracht. Bij allen eerbied dien wij hebben voor het welzijn van den troep en de belangstelling, die de meerdere daarvoor moet hebben, gelooven wij toch, dat nieuwtjes als het ons geschrevene, zeker niet in belangrijkheid achter staan bij die omtrent een soldaat, die een splinter in zijn duim krijgt.

* * *

Bezuiniging.

Zooals reeds door verscheidene dagbladen is bekend gemaakt, zijn de chef van het wapen der infanterie, generaal-majoor Christan, en de commandant der 3e militaire afdeeling, kolonel Bleckmann, voor dienstaangelegenheden te Solo geweest.

Naar *Mataram* thans verneemt, moet de Regeering van het plan zwanger gaan om de legioenen van Z. H. den Soesoehoenan van Solo en Mangkoenegoro op te doeken. In verband daarmee hebben de heeren Christan en Bleckmann dan ook een inspectie over die troepen gehouden.

Het wil *Mataram* voorkomen, dat niet spoedig spoedig genoeg van dat plan uitvoering kan worden gegeven, al zou het alleen zijn omdat die legioenen nog minder beteekenen dan de Indische schutterij, en dat zegt wat.

* * *

Huishoudsters in en buiten de kazerne.

Men schrijft aan de *Sumatrabode*:

„Dezer dagen verscheen de algemeene order no. 28 van 1908, waarin o. a. voorkomt, dat „toestemming tot het aangaan van een huwelijk van een Europeesch militair met zijn huishoudster alleen dan wordt verleend, als deze van onbesproken gedrag is en één of meer kinderen bij dezen militair heeft.”

Hoewel de schrijver geneigd is eenigszins te twijfelen aan het onbesproken gedrag van een Inlandsche vrouw, die buiten huwelijk één of meer kinderen van een of meer militairen heeft, meent hij, dat de regeering beter deed, het concubinaat geheel te doen verdwijnen door in het toestaan van een huwelijk toeschietelijker te zijn, daar op bovenbedoelde wijze een huwelijk feitelijk verboden wordt. Toestanden als thans, dat bv. een Europeesch korporaal in de kampong leeft met een huishoudster, die een kind van een jaar of 15—16 heeft, zouden dan ook kunnen verdwijnen, want de meening omtrent onbesproken gedrag zal zeer zeker uiteenloopen.

* * *

Practisch werken.

Krachtens het 4e lid van artikel 7 van het Regeerings-Reglement is de gouverneur-generaal bevoegd, in bijzondere gevallen andere ambtenaren, alsmede officieren der zee- en landmacht, te gelasten, de vergaderingen van den Raad van Indië bij te wonen tot het geven van mondelinge inlichtingen.

Bij gouvernementsbesluit van den 11den dezer No. 1 heeft de gouverneur-generaal den vice-president van den Raad van Indië, in overeenstemming met dien Raad zelf, volmacht verleend om zulke gasten uit te noodigen. Door aan dit beginsel ruimer toepassing te geven dan tot heden geschiedde, kan van den Raad al dadelijk vruchtbaarder werk worden verwacht, zelfs nog vóór de vier particuliere leden er in zitten. *(Javabode.)*

* * *

Het stijgend tekort aan personeel

ook bij den post- en telegraafdienst, heeft den hoofdinspecteur van dien dienst doen besluiten, uit Nederland een tiental adjunct-commiezen ter aanvulling aan te vragen op een aanvangs-salaris van *f* 75.—.

Er zal evenwel voor gewaakt worden, dat ditmaal de belangen der in Indië dienende ambtenaren niet zullen worden geschaad. *(Bat Nwsbl.)*

* * *

Préseance bij officieele gelegenheden.

De gouverneur-generaal heeft de regeling der préséance van landsdienaren bij ceremoniëele en feestelijke aangelegenheden, een officiëel karakter dragende, herzien. O. m. is het volgende vastgesteld:

Als hoofdbeginsel geldt, dat de rangschikking in het algemeen geschiedt naar het actueel genoten maandelijksch traktement.

Gewezen ambtenaren en officieren volgen onmiddellijk op de actief dienenden van denzelfden rang. Bij gelijken rang worden officieren van schutterijen en van erkende vrijwilligerskorpsen geplaatst boven die van leger en vloot.

De residenten — met uitzondering van de residenten van Djokjakarta en Soerakarta, die binnen hun gewest geassimileerd zijn aan generaals-majoor — worden geassimileerd aan den rang van kolonel, met rangregeling tusschen residenten en kolonels onderling, naar gelang van den diensttijd in den rang doorgebracht. *(Javabode.)*

* * *

Gepasseerd.

Toen den 4en dezer de nieuwbenoemde inlandsche hoofden in de afdeeling Buitenzorg door den assistent-resident beëedigd zouden worden, trad, even vóór de plechtigheid een aanvang zou nemen, de demang van Paroeng, Raden Djaja Ningrat, die nu wedono is geworden, naar voren en sprak ongeveer als volgt: „Ik, demang van Paroeng, heb lange jaren het land trouw en eerlijk gediend en steeds mijn best gedaan. Dat men mij thans ongeschikt heeft bevonden om benoemd te worden tot patih, geeft mij aanleiding te denken, dat ik niet langer geschikt ben; daarom verzoek ik, dat het gouvernement mij mijn ontslag zal geven.”

De demangs van Ljioinong en Leuwiliang sloten zich bij hun collega aan; en de assistent-resident kon het drietal niet bewegen op hun besluit terug te komen. *(N. v-d D. v. N.-I.)*

* * *

Bali en het Opium.

In een uitvoerig artikel, waarin gegevens zijn verwerkt, die de hoofdredacteur mocht ontvangen van iemand, die zich op de hoogte heeft kunnen stellen van hetgeen aan de jongste Bali-expeditie is voorafgegaan, toont het *Soer. Hbl.* aan, dat er geen verband is te zoeken tusschen het invoeren der opium-regie op meergenoemd eiland en het gewapend optreden der bevolking.

Van ontevredenheid der bevolking, zegt het blad, over de regie was en is geen sprake.

Niets is door het gouvernement verzuimd om schokken en conflicten te voorkomen. De prijs van het regie-opium is even hoog gesteld als die van het pacht-opium, nl. *f*4 per thail. En hierbij heeft men nog in aanmerking te nemen, dat de bevolking van Bali over het geheel zeer welvarend is.

Aan den dewa-agoeng van Kloengkoeng en den stedehouder van Karang Asem werd op hun verzoek toegestaan het ruwe opium, dat zij boven het door de regie geleverde product prefereerden, te blijven gebruiken. Verder werden de vorsten van Kloengkoeng en Bangli, alsmede de stedehouders van Gianjar en Karang Asem, voor het derven van inkomsten uit de opiumpacht door het gouvernement schadeloos gesteld: de dewa agoeng van Kloengkoeng bijv. ontving 6000 gulden. Een schadeloosstelling werd eveneens toegekend aan den pachter in Gianjar.

Waarom dan — deze vraag stelt het blad — het uitbreken van vijandelijkheden kort na de invoering der regie?

Ziehier het antwoord op deze vraag.

In 1906 werden Kloenkoeng en Bangli gespaard; gelijk onlangs werd meegedeeld, was uit den Haag telegrafisch last gegeven, verdere moordpartijen naar Den Paar'sch voorbeeld te vermijden. Van den tjokorda van Gelgel, in Kloengkoeng, was bekend, dat hij een brutaal heerschap was, die een afstraffing verdiende, maar het consigne was streng. Er mocht een excursie naar Gelgel ondernomen worden, maar geen patroon mocht worden verschoten.

De dewa-agoeng nam de door het gouvernement gestelde voorwaarden aan en werd verder met rust gelaten — tot begin 1908.

Pas onlangs vertoonden onze troepen zich weder in Kloengkoeng. Zij waren van de bezetting te Gianjar, onder kapitein J. L. van Nues. Toen zij in de hoofdstad verschenen, verzocht de dewa-agoeng kapitein v. Nues niet naar Gelgel te gaan en daar geen bivak op te slaan. Deze waarschuwing werd zóó uitgelegd, dat het raadzaam was in Gelgel geen bivak op te slaan, maar dat het geen kwaad kon, daarheen een tocht te maken.

De onzen leden er een échec. In de, tot nu toe gepubliceerde officiëele berichten is dit échec weggemoffeld. Alleen is bekend gemaakt, dat luitenant Haremaker hier doodelijk gekwetst werd en ook eenige minderen gewond raakten.

Waren onze troepen verleden jaar, toen de opiumregie nog niet was ingevoerd, te Gelgel verschenen, hoogstwaarschijnlijk zou hun dezelfde ontvangst bereid zijn. Tjokorda Gelgel greep, mag men zeggen, de eerste de beste gelegenheid aan om onze militairen te lijf te gaan. Had de dewa-agoeng in 1906 niet alle krachten ingespannen, dan zou het toen reeds tot een botsing gekomen zijn.

Het eenige verband tusschen de invoering der opiumregie en de jongste ongeregeldheden op Bali is dus, dat die invoering leidde tot het afpatrouilleeren van Kloengkoeng en zoo kapitein v. Nues te Gelgel bracht, waar hij door den onstuimigen roofridder Tjokorda Gelgel en diens volgelingen werd aangevallen.

De bevolking stond geheel buiten de zaak.

WEST-INDIË.

Curaçao.

Den 12en Mei l.l. werd de nieuwe zitting van den Kolonialen Raad door den gouverneur geopend met een rede, waaraan wij het volgende ontleenen:

Het afgeloopen zittingjaar is voor U een periode van inspannenden arbeid geweest; met groote waardeering maak ik te dien aanzien in de eerste plaats gewag van de belangrijke voorbereidende werkzaamheden, verbonden geweest aan de in dat zittingjaar U ter goedkeuring aangeboden voorstellen, ten einde te geraken tot een zoo noodig economische herziening van ons belastingstelsel en de hiermede in verband staande, dezer dagen plaats gehad hebbende belangrijke behandeling van de nieuwe algemeene verordening op den in-, uit- en doorvoer en de accijnzen.

Ook zij het mij vergund met een enkel woord stil te staan bij de zoo juist door U behandelde begrooting voor 1909. Het is u hierbij mogen blijken, dat, niettegenstaande aanzienlijke bedragen zijn uitgetrokken ter verbetering van economische toestanden, en een niet onaanzienlijke som voor bijzondere voorzieningen, dank zij de omstandigheid, dat de inkomsten in de laatste jaren in sterkere mate stijgende zijn, dan de tot het strikt noodzakelijke beperkte gewone uitgaven, toch de verhouding tusschen het totaal der uitgaven en der inkomsten niet ongunstiger is geworden dan eenige jaren geleden, toen er geen sprake was van buitengewone credieten.

Dit meen ik een bemoedigend teeken te mogen noemen, als daarbij in aanmerking genomen wordt, dat eenerzijds, na eenige jaren, meerdere thans noodzakelijke, doch buitengewone uitgaven zullen kunnen worden ingekrompen of opgeheven, en anderzijds verbetering van economische toestanden en daarmede geleidelijke stijging der middelen mag worden tegemoet gezien.

Meer in het bijzonder het oog richtende op het

afgeloopen jaar, dan mag dit, gelet op den in-, uit- en doorvoer op handelsgebied door het samentreffen van verscheidene gunstige factoren, ook in verband met een levendiger scheepvaartverkeer, tot erkentelijkheid stemmen; dit is ook het geval ten opzichte van de omstandigheid, dat de haven van Curaçao meer en meer een goeden naam als steenkolenstation verkrijgt en doordat als gevolg der rijzing van de phosphaatprijzen een stijgende uitvoer van dit artikel plaats heeft.

Te betreuren hebben wij echter den geringen regenval in het afgeloopen jaar, waardoor, helaas, op de benedenwindsche eilanden de maïsoogst van weinig beteekenis is geweest.

Gunstiger resultaten gaf daarentegen de dividivioogst, vooral op Bonaire en in het 2e district op Curaçao, waar de cultuur van dit gewas zich sterk uitbreidt, terwijl ook de aloëcultuur op Bonaire en in niet mindere mate op Aruba bevredigende uitkomsten opleverde. De uitbreiding, welke deze culturen ondergaan, is van groot economisch belang, waar de zoutafzet tengevolge van de lage prijzen sterk is verminderd.

In het bijzonder op Curaçao is de zoutverkoop om dezelfde reden tot zeer geringe hoeveelheden beperkt gebleven; daarentegen schijnt op St. Martin het vooruitzicht op afzet te verbeteren.

Mag dit laatste eiland zich verheugen in een in bloei toenemende katoencultuur, ook op St. Eustatius maakt deze cultuur geleidelijk niet onbeduidende vorderingen, terwijl in het algemeen en niet het minst van de benedenwindsche eilanden kan medegedeeld worden, dat de in cultuur gebrachte oppervlakte in belangrijke mate toeneemt.

Behalve hetgeen hiervoren reeds ten opzichte van de dividivi en aloë is vermeld, werd uitbreiding gegeven aan pita- en sisalaanplantingen, in verband waarmede kan aangeteekend worden de omstandigheid, dat op aanvankelijk bevredigende wijze reeds een aanvang werd gemaakt met het winnen van vezel op Curaçao, op welk eiland tevens werd begonnen met het verleenen van voorschotten ter uitbreiding der dividivicultuur.

Op den grondslag van onderlinge aansprakelijkheid werden kleine landbouwcredieten verstrekt, terwijl de Curaçaosche bank, waarvoor met 18 Augs. 1907 een nieuw reglement in werking trad en die haar werkzaamheden thans ook tot den wisselhandel heeft uitgebreid, steun verleende door het verstrekken van grootere credieten

Voor zoover de omstandigheden dit toelieten werd krachtig en met gunstigen uitslag aan den damaanleg voortgewerkt, waarbij op eenige plaatsen reeds gebruik kan worden gemaakt van gegevens verkregen door de topografische opname.

Op nijverheidsgebied maak ik gaarne melding van het initiatief eener coöperatieve vereeniging, welke een touwslagerij, alpargata- en cigarettenfabriek oprichtte, zoomede van het ontstaan van een jeugdige leerlooierij, die bij welslagen van zoo groote beteekenis kan worden voor onze huiden en looistoffen exporteerende eilanden.

Met leedwezen echter hebben wij over het algemeen de hoedenindustrie tengevolge der gedaalde prijzen wederom belangrijk minder loonend zien worden, al bleven de fijne soorten ten slotte nog goed verkoopbaar.

Door het verleenen van een concessie tot levering van uit zeewater door distillatie verkregen water, is voor het publiek en de scheepvaart het vooruitzicht geopend op de voortdurende beschikking over goed en zuiver drinkwater tegen matige prijzen.

Op Klein-Curaçao werd onlangs de phosphaatexploitatie weder voortgezet, terwijl, ofschoon de uitvoer van goud van Aruba in het afgeloopen jaar meer dan voorheen bedroeg, de tegenwoordige concessiehoudster hare vergunning heeft opgezegd; aan het bestuur werd echter kennis gegeven van het voornemen van eenige ingezetenen om een nieuwe maatschappij tot exploitatie der mijnen op te richten.

Bij het voorgaande mag ik niet onvermeld laten de waargenomen vorderingen op onderwijsgebied en de toewijding van het hierbij werkzaam personeel, evenmin als die van het corps ambtenaren in het algemeen, ten opzichte waarvan in menig opzicht zwaardere eischen en vermeerdering van werkzaamheden niet konden vermeden worden.

Van Vreemde Koloniën.

Tin in de Straits.

De plotselinge daling der tinprijzen, schreef *In Tinland* van den 18en Mei l.l., brengt ontsteltenis teweeg in mijnkringen, te meer daar de gevolgen van de laatste crisis nog niet zijn geheeld, en de mijneigenaars nog niet hersteld zijn van de depressie van het vorige jaar.

Vier dollars minder per pikol is een ernstige zaak, en men vraagt zich af, wat de redenen kunnen zijn geweest voor dit plotselinge verschijnsel, terwijl men meende te kunnen rekenen op een vasten marktprijs van 70 tot 72 dollars.

Er liepen geruchten, dat de productie zou worden verminderd, maar integendeel wijzen de statistieken op een vermeerderde productie in Perak en Selangor.

Aangedrongen wordt om de productie niet zoo op te voeren, terwijl tevens, voor het geval de lage koers zich handhaven zou, uitgezien wordt naar hulp in een of anderen vorm van het bestuur.

* * *

Een dapper troepje.

Wij hebben, schreef de *Times of India*, uit betrouwbare bron verdere bijzonderheden vernomen betreffende den aanval door lieden der grensstammen op het kamp van Ata-Khel. Vorige berichten gaven de verliezen — 33 man — juist weer, maar er werd daarbij niet gemeld, dat die verliezen nagenoeg geheel geleden werden door een enkele veldwacht van het 22e regiment Punjabis. Op een totale sterkte van 30 man, waaruit deze wacht was samengesteld, waren slechts 5 man ongedeerd, toen versterking op kwam dagen. Acht waren gedood, allen door het hoofd geschoten, terwijl zeventien werden gewond. De jemadar Mir Afzal, hoezeer tweemaal ernstig gewond, bleef het commando voeren tot hij aan zijn wonden overleed; naik Jethan Daid, die toen het bevel op zich nam, gedroeg zich niet minder dapper, niettegenstaande een zware verwonding aan het hoofd, terwijl Ram Singh, eveneens zwaar gewond, voortging met seinen, om den gevaarlijken toestand, waarin de macht zich bevond, aan de nabije afdeeling te doen weten. Dit schitterend wapenfeit werpt een schitterend licht op het 22e regiment Punjabis.

De Engelschen beschikken in Voor-Indië ontegenzeggelijk over voor het leger zeer waardevolle elementen.

* * *

Katoen in de Duitsche Koloniën.

De tot nu met den katoenbouw in de duitsche koloniën behaalde uitkomsten geven, naar de *Deutsche Kolonial Zeitung* opmerkt, aanleiding tot de beste verwachtingen. De uitvoer van katoen uit die gewesten is van 82 balen in 1902 tot 3900 balen in 1907 gestegen. Die van 1907 bedroeg het dubbele van dien in 1906.

Het blad meent dat men op den ingeslagen weg met inspanning van alle krachten moet blijven voortgaan, want de plantersvereeniging in de Vereenigde Staten heeft het op het katoencongres, ten vorigen jare te Atlanta gehouden, niet onder stoelen of banken gestoken dat zij in het bewustzijn van het absolute monopolie voor de katoenmarkt zoo noodig de prijzen zelf aan de consumenten zal dicteeren. De hooge en daarbij weinig vaste katoenprijzen van het vorige jaar hebben de onmacht der consumenten tegenover deze producten in het licht gesteld.

Wat nu de verschillende duitsche koloniën betreft leverde Togo een even bevredigend beeld op als in 1906, want het aantal balen, dat in dat jaar werd uitgevoerd, bedroeg 1200. Hiervan kwam het vijf-zesde deel uit de districten Misahöhe en Atakpame, die eerst in Januari 1907 door het gereed komen van den spoorweg naar Palime voor het verkeer geopend waren. In het laatstgenoemde district steeg de uitvoer zelfs met 75 percent, en deze stijging houdt aan, daar volgens voorloopige raming dit jaar minstens 1500 balen zullen worden uitgevoerd. In Togo wordt de katoen in hoofdzaak door den inlandschen kleinen landbouw verbouwd. Het streven van het economische Comité van de Deutsche Kolonial Gesellschaft is er opgericht om den landbouw der Togo-negers tot een hooger trap op te voeren. Zoo wil men den ploeg invoeren en de minderwaardige inlandsche katoensoorten door betere soorten vervangen. Iets nieuws zijn de machine-depots, die men zich voorstelt op te richten, waar de inlandsche gemeenten of de inlanders individueel ploegen en andere landbouwgereedschappen tegen den halven kostprijs zullen kunnen bekomen.

De landbouw-opleiding voor de Togo-negers concentreert zich in de landbouwschool van Nuatjé, waar gemiddeld 100 leerlingen aan den arbeid zijn. Ten vorigen jare zijn de eerste van die school afkomstige leerlingen over de districten verdeeld, om daar hunne omgeving met de nieuwe denkbeelden en landbouwmethodes vertrouwd te maken.

In Kameroen, Zuid-West-Afrika en Nieuw-Guinea is de katoencultuur nog in het stadium der proefnemingen, maar er worden daaromtrent goede verwachtingen gekoesterd.

Duitsch Oost-Afrika leverde in 1907 het drievijfde deel op van den katoenoogst na de duitsche koloniën, namelijk 1800 balen, d. i. het het dubbele van de productie in 1906. De eerste uitvoer van katoen uit deze kolonie had in 1902 plaats, maar was toen nog hoogst onbeduidend. In 1903 bedroeg de uitvoer 373 balen, terwijl in de drie daarop volgende jaren gemiddeld 750 balen werden uitgevoerd. Er kan worden gerekend op aanmerkelijke vermeerdering

FEUILLETON.

Indische Kampongs. *)

Een idyllisch plekje, zoo'n Indische kampong, vooral als hij gelegen is aan den voet van 't gebergte of in een vruchtbaar rivierdal. Hij maakt zoo echt den indruk van vrede en rust. Slanke klapperboomen wuiven met hun reuzenveeren vriendelijk boven de daken van de kleine bamboehuisjes. Sierlijke pluimen van dichte bamboestoelen wiegen zachtkens over de gewitte paggers. Een kronkelend beekje stuwt zijn kristalhelder water voort langs welig groeiende pisangboomen. Dat onnoozele beekje is misschien de grootste weldoener van de bevolking. Het brengt groeikracht en vruchtbaarheid op de uitgestrekte rijstvelden, het levert drink- en waschwater voor mensch en dier, het is ook de groote reiniger van den geheelen kampong.

In den kampong leeft de Javaansche landbouwer genoeglijk en tevreden. Hij leeft er *zijn* leven. Daar is ook een andere kampong: de meest afschuwelijke nabootsing van het idyllische dorpje, waarin de Javaan het leven genoeglijk laat voortrollen. Het is de kampong, waarin de gedegenereerde Europeaan zijn leven van misère voortsleept in donkere, vunzige hokken, voor de buitenwereld afgesloten door hooge paggers.

Wilt ge er een kijkje nemen, lezer? Ik zal er u binnenleiden.

We bevinden ons te Batavia, de „Koningin van het Oosten". Ge zijt een en al bewondering voor de fraaie wegen, heerlijke lanen, rijk beschaduwd met donkere tamarinde-boomen. De weelderig ingerichte Europeesche huizen gelijken kleine villa's te midden van groen en bloemen. En nu de tegenstelling! Even dezen zijweg in! Slechts honderd passen behoeven we te loopen en ge ziet reeds een paar vervallen woningen. Er wonen menschen in, Europeanen, die nog niet geheel aan lager wal zijn; zij worstelen nog om het verloren terrein te herwinnen. Het zal hun niet gelukken. Zij staan op de grens, zij wonen ook op de grens. Vlak achter hen grijnst de kampong, de kampong van den tot armoede vervallen Europeaan!

De weg wordt smaller en slechter. Een viertal bamboes naast elkaar gelegd, vormen de primitieve brug over een stinkend beekje. We stappen er behoedzaam over en staan weldra voor een hoogen pagger 1). Een zorgvuldig gesloten poort geeft toegang tot het erfje van een goor steenen huis met verwaarloosde Europeesche meubelen. In de voorgalerij zit een vettige hadji te trekken aan een groote manilla-sigaar. Wantrouwend ziet hij ons aan. Er komt iets vijandigs in zijn blikken. 't Is een geldduivel! Een van die bloedzuigers, zooals elke kampong er eenigen telt. Hij is eigenaar van den grond, eigenaar van de vunzige huisjes. De bewoners zien hem naar de oogen, want haast allen staan bij hem in het krijt.

We zullen links afslaan, dit slopje in, niet veel meer dan een meter breed. De bamboehuisjes staan er aan weerszijden dicht op elkaar, een lange hooge pagger houdt alle onbescheiden blikken buiten. De wanden zijn met fladderende oude kranten beplakt, de vloer van zwarte aarde is nattig en muf. Europeesche en half-Europeesche vrouwen, sommigen het bovenlijf geheel naakt, schuilen weg achter verkleurde en gescheurde „sampirans" 2). Enkelen lonken met haar schitterend zwarte oogen door de reten van den pagger. Op een baleh-baleh 3) ligt een

*) Overgenomen uit „Indische Kiekjes en Critiekjes" van *Het Vaderland*.

1) heg; 2) scherm; 3) rustbank.

van den uitvoer, wanneer de spoorwegen, waarvan de aanleg door den Rijksdag werd goedgekeurd, steeds verder het land binnendringen en in de betrokken streken de katoencultuur mogelijk en loonend zullen maken. In enkele streken als bij Kilossa en Sadani zal de katoencultuur niet mogelijk zijn zonder kunstmatige bevloeiïng, maar volgens rapporten van deskundigen zal die bevloeiïng zonder bijzondere moeilijkheden en vóór alles zonder buitengewone verhooging der productiekosten van de katoen tot stand kunnen worden gebracht.

De oost-afrikaansche katoen komt in qualiteit overeen met de egyptische. Op vele plaatsen is de katoenbouw als volkscultuur ingevoerd, vooral aan de Russidjo. Men schat de raming van den katoenoogst der inboorlingen in dit district voor het volgend jaar op 600 balen.

Buitendien zijn een aantal katoenplantages in deze kolonie in wording, die in 1908 de eerste oogsten ter markt zullen brengen. Bij Sadani heeft de Leipziger katoenspinnerij een groote plantage ingericht, waarop volgens de laatste berichten 400 morgens ontwoud zijn. In Kilma zijn door de katoenbouw-maatschappij aldaar 1000 morgens met katoen beplant, waarvan 900 in volkscultuur en 100 na bewerking met den stoomploeg. Het oost-afrikaansche plantage-syndicaat Makuyuni heeft ongeveer 1200 morgens met katoen als tusschengewas beplant. Bij Kilossa rekent men op den aanplant van den heer Heinrich Otto, die een oppervlakte van 2500 tot 2800 morgens met katoen beplant. Daar in de nabijheid heeft de ingenieur Skutari een terrein van 8000 morgens, waarop hij in hoofdzaak katoen verbouwen wil. In 1907 heeft de maatschappij Kibohöhe in het Kilimandsjaro-district reeds een goeden oogst verkregen. In Athene is door de Nationale Bank, de Banque d'Athènes, de Orientbank en verscheidene kapitalisten een katoen-syndicaat gevormd. dat een commissie naar Duitsch Oost-Afrika heeft gezonden, die bij Sadani een onderzoek moet instellen naar de mogelijkheid om daar katoen op groote schaal met kunstmatige bevloeiïng te verbouwen. Deze commissie is uiterst tevreden over de verkregen uitkomsten. Onder den naam Katoenplantage-maatschappij is te Berlijn een nieuwe maatschappij in wording, die aan de Rusidji wil arbeiden.

Volgens een rapport van het economisch comité der Deutsche Kolonial Gesellschaft is de expeditie Schlechter het binnenland van Keizer Wilhelmsland verder binnengedrongen en heeft zij over den berg Kani, waar zij het tweede station gevestigd heeft, Moedjéné bereikt. De wegaanleg heeft plaats met medewerking der inboorlingen. Einde April waren 3925 pond getah door de expeditie verzonden en had deze nog 800 in voorraad. Het product is grootendeels verzameld in het dal bij de haven Erima, waar men nu niet meer aantreft.

De qualiteit is verschillend en wat de quantiteit betreft zal moeten worden gewacht op den afloop der werkzaamheden in de Ramoe-vallei en in het Bismarck-gebergte, waaromtrent men groote verwachtingen koestert, om zich een juist denkbeeld te kunnen vormen van den rijkdom aan getah van Duitsch Nieuw-Guinea. Dr. Schlechter zal overigens voortgaan met zijn onderzoekingen in de streken van Oearia, de Huon-golf en het Rawlinson-gebergte, waarvoor nog een jaar noodig zal zijn. De inboorlingen zullen met de medewerking van de zendelingen onderricht ontvangen in de inzameling van getah en het voornemen bestaat om Maleiers te laten komen om in de kuststreken het werk te leiden.

Opium.

In de Juni-aflevering van de *Indische Gids*, komt de redactie te spreken over een artikeltje in deze rubriek, waarin wij het afkeurden, dat de Engelsche, zoogenaamde humanitairen, mooi weer spelen van eens andermans geld, door beperkende bepalingen op den opium-uitvoer van Engelsch-Indië naar China, in het leven te roepen.

Wij gaven daarbij te kennen, dat deze maatregel nu aan Engelsch-Indië op 200.000 ponden sterling kwam te staan, waarvoor heel wat hongerlijders zouden kunnen worden gevoed. De *Indische Gids* meent, dat dit bedrag in hoofdzaak aan handelaars en landbouwers ten goede komt, die op een andere manier wel even goed aan den kost zullen komen.

Het door ons genoemde bedrag is de som, die het Engelsch Indisch gouvernement nu reeds in den loop van dit jaar derft, en dus geheel afgescheiden van de verliezen van particulieren.

De *Gids*-redactie schijnt bovendien geen al te juist begrip te hebben van wat aan handel en landbouw vastzit, om zoo maar luchtjes te denken over verbouw van, en handel in een nieuw product.

Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht.

Weekblad voor Indië. 5e jaargang, No. 3.

Over de proeven met slibraderen op den drempel van het Westgat te Soerabaja, schrijft de heer *Joh. Oudshoorn* een technisch artikel, dat de vrij uitgebreide litteratuur over dit onderwerp belangrijk aanvult, en waarop wij gaarne de aandacht vestigen.

De ramp met de „Pahud" te Belawan wordt vervolgens uitvoerig beschreven, waarbij verschillende photo's ons een idée geven van de groote verwoestingen welke de ontploffing van dit stoomschip heeft veroorzaakt.

Daarna bevat dit Nr. nog nieuwe bijzonderheden van den *moord op den inlandschen onderwijzer te Bandoeng, Darma* (eveneens met een aantal illustraties) en eindelijk een opstel van *„Semaranger"* over *De levenswijze van dochters van inlandsche aanzienlijken in Midden-Java.*

Het komt ons voor, dat deze laatste beschouwing verdient in ruimer kring te worden gelezen, vooral door de dames-lezeressen van het Koloniaal Weekblad, waarom wij haar in extenso hieronder laten volgen.

„Het is zeker niet aan een ieder bekend hoe bedoelde dames tijdens haar ongehuwden staat leven, omdat niet iedereen in de gelegenheid is dit gade te slaan. Wellicht zullen mijne geachte lezeressen en lezers belang stellen in dezen echt Javaanschen toestand, welke waarschijnlijk pas over vele jaren zal veranderen. Het zal blijken, dat onze meisjes een meelijwekkend leven leiden, dat de Europeesche jonge dames zeer eigenaardig zal voorkomen. Intusschen zij opgemerkt, dat meisjes uit enkele adellijke Javaansche families van de te beschrijven levenswijze afwijken, (bijv. de dochters van wijlen den regent van Japara); maar dat zijn ook de meest ontwikkelden.

In 't algemeen dan beginnen onze meisjes van haar 6e à 7e jaar af de Javaansche school te bezoeken. Bij sommige families gebeurt dit zelfs niet eens, in welk geval de meisjes òf thuis van het een of ander familielid onderwijs ontvangen, òf zelf moeite doen — dikwijls in 't geheim — om Javaansch en Maleisch te leeren lezen en schrijven. Ik zei „in het geheim", want het is volstrekt geen uitzondering dat conservatieve ouders van geen onderwijs van hunne dochters willen weten, d. w. z. onderwijs in het Javaansche of Maleische schrift, omdat ze vreezen, dat de meisjes later verboden correspondentie zullen voeren. Naast het onderwijs op de Javaansche school is dan het lezen in den Koran een veel aanbevolen bezigheid voor de meisjes. Dit gebeurt meestal 's avonds, terwijl een bevriende hadji of dikwijls de grootvader als goeroe fungeert. Zoo gaat 't maar steeds door, totdat het meisje den leeftijd heeft bereikt van 12 à 13 jaar. Dan is het plotseling met alles uit; ze gaat niet meer school en mag zich niet buiten in 't openbaar vertoonen; daarvoor is ze reeds „te groot." Nu begint de „opsluiting": zij blijft zooveel mogelijk thuis en mag zich niet aan vreemden laten zien. Nu wordt haar levenswijze meelijwekkend. Terwijl ze, gedurende den tijd, dat ze nog school gaat, reeds bij den een of anderen huiselijken arbeid behulpzaam moet zijn, wordt haar thans nagenoeg alles op de schouders gelegd, behalve het ruwe werk. Zoo moet zij elken morgen vroeg opstaan en koffie zetten voor haar huisgenooten, terwijl Europeesche meisjes naar haar tuintjes gaan om naar de bloempjes te kijken. Ook bij het middag- en avondmaal bedient zij haar ouders, evenzoo in den namiddag bij de thee. Het grootste gedeelte van den dag brengt zij anders niet met batikken door, afgewisseld met het werk, dat zij in de keuken heeft te verrichten, waar zij de keukenmeid moet helpen en zelf het een en ander moet leeren bereiden. Verder is zij belast met het opmaken van het bed van haar ouders (bedienden mogen in den regel niet aan dat bed komen), met het beheer van de dispens, met het toezicht op de kleine wasch met het naaiwerk, enz. enz. De moeder houdt intusschen een scherp oog op alles, en is dikwijls niet zuinig met haar standjes bij eventueele fouten in de bediening of iets anders

's Avonds zit het meisje gewoonlijk aan haar naaiwerk, dat na het avondmaal tot ongeveer 12 uur wordt voortgezet. Haar ontbijt-, avond- en middageten gebruikt ze nooit met haar ouders; dit zou onbeleefd zijn. Bij de bediening neemt ze de regels der beleefdheid nauwkeurig

---

bleeke sinjo met verwilderde haren in slaapbroek en kabaja strootjes te rooken. Een oude inlandsche vrouw, in lompen gehuld. het bovenlijf geheel naakt, masseert hem zachtjes de opgetrokken beenen.

Rechts af! Een nieuw slopje in. De grond is er nog doorweekt van vroegere regens. Enkele modderpoelen zijn overbrugd met pisangbladeren. Steenen en stukken bamboe zijn er reeds in weggezonken.

Daar zit een oud inlandsch moedertje haar zwartoogige gebiedster, een jonge nonna, te toiletteeren op een bank voor het huisje. De lange, zwarte haren hangen de jonge dame wanordelijk over den witten kabaja. Op onze nadering verdwijnt zij achter den pagger, om ons van daar te begluren.

We gaan verder, het eene slopje in, het andere uit. Het lijkt een doolhof! Overal grijnst de armoede ons toe, overal die geheimzinnige stilte. Al spoedig maakt zich een onbehaaglijk gevoel van u meester, ge wordt onrustig, ge ademt niet vrij meer.

We probeeren langs den kortst mogelijken weg uit den kampong te komen. Doch het blijkt werkelijk een doolhof! We hebben de hulp van een paar spelende kinderen noodig.

Met een zucht van verlichting betreden wij den grooten weg weer. Het is of daar de lucht veel frisscher is. En dat is geen verbeelding. In den dichtbebouwden kampong stijgen allerlei miasmen uit den grond op. In den westmoesson zijn de smalle wegen modderpoelen. Komt er een kleine overstrooming, dan staat die kampong het eerst onder water. De wind kan er niet frisch doorheen waaien om versche lucht aan te voeren en kwade dampen mee te nemen, de zon doet hopelooze pogingen om met haar stralen den grond te bereiken. En in zulk een kampong wonen tal van volbloed Europeanen en Indo's te midden van inlandsch gespuis en woekerende hadji's en Arabieren. En het groote raadsel is wel, dat zij er zich spoedig op hun gemak gevoelen, „senang" zou de inlander zeggen. Het zijn kinderen der duisternis, velen ten minste, niet allen. Want er zijn families, die zich in den kampong niet thuis gevoelen, ook nooit zullen thuis gevoelen. Het noodlot heeft hen er gebracht. Zij doen wanhopige pogingen om er uit te komen, maar steeds vergeefs. En dan dragen zij hun leed met lijdzaamheid en zij vestigen al hun hoop op de kinderen. Maar het gros leeft er zorgeloos voort. Behoeften kennen zij haast niet, honger lijden zullen ze niet licht. Een pisangblad vol rijst met een droog vischje en wat pikants er bij kost slechts 2½ ct. Het is voldoende voor een maaltijd. Hebben zij geld, dan wordt er eenige dagen geleefd als God in Frankrijk. Ik heb kampongs bezocht in het binnenland, tegen de hellingen der bergen of in rivierdalen, bewoond door eenvoudige, weinig behoeften kennende inlanders. Het zijn liefelijke plekjes te midden der landelijke omgeving. Ze bestaan uit zeer primitieve bamboehuisjes en rijstschuren. De bewoners zijn natuurmenschen. Ik heb overnacht in een van de hoogste kampongs van het Tengergebergte, 7000 voet boven de zee. Het was er behelpen, maar de frissche berglucht, de heerlijke natuur, de trotsche bergen vergoedden alles. En toen ik 's morgens vroeg uit het nederige hutje naar buiten trad en vóór mij zag den Smeroe, den reus van Oost-Java, met zijn majestueuze pluim van zwavel- en waterdampen, toen vergat ik de misères van den nacht en ik benijdde een oogenblik de gastvrije bergbewoners, die in zulk een reine lucht, te midden van een nooit volprezen natuur leven. Ik heb in datzelfde Tengergebergte de eigenaardige kampongs van Heidensche Tengereezen bezocht en geen reden gevonden om de bewoners te bekla-

in acht. Als men weet, dat hierbij veel gehurkt en „gesembahd" wordt, dan begrijpt men, wat dat alles voor een last is.

Zijn er vrouwelijke gasten, dan is zij het weer, die bedient. En juist nu moet zij goed oppassen, dat alles netjes en ordelijk gebeurt. Het is een trots van de moeder om haar dochter bij de aanwezigheid van een gast alles correct te zien doen. Immers hieruit kan men opmaken, dat zij hare dochter eene goede opvoeding weet te geven.

Is het leven binnenshuis gebonden, hierbij komt nog het verbod om zich onnoodig buiten in het openbaar te vertoonen. En als dit toch gebeuren moet, dan nooit alleen en nooit met jongelui. Steeds moet de mama of minstens een oude tante bij haar zijn. Veel thuis blijven, weinig beweging, veel zittend werk verrichten, haast geen afleiding, ziedaar het leven.

Vriendinnen heeft zoo'n meisje uit den aard der zaak slechts onder de huisgenooten en heel zelden buitenshuis. Want wanneer gaat ze op bezoek? Wanneer komt ze met iemand in kennis? Heel zelden! Bij vreemde menschen komt ze niet, bij haar familiebetrekkingen zelden. Wandelingen maakt ze slechts enkele keeren. Gewoonlijk bij maneschijn met pa en ma. Naar een paardenspel of een komedie stamboel gaat ze hoogst zelden.

Kortom, haar leven is door en door eentonig.

Dan komt de tijd van haar huwelijk. Ook hierbij heeft ze niets te zeggen. De ouders zoeken voor haar een man, die volgens hun meening goed is voor hun dochter. Maar of deze het goed vindt of niet, dat wordt haar niet gevraagd. Ze heeft leeren gehoorzamen, ook nu gehoorzaamt ze gedwee... ze trouwt met iemand dien ze nooit gezien heeft. Dit is volstrekt geen zeldzaamheid.

Arme meisjes!"

* * *

Het bovenstaande heeft zooveel van de ons toegestane plaatsruimte gevergd, dat wij thans genoodzaakt zijn te volstaan, in hoofdzaak, met de enkele vermelding van de sedert ons vorig overzicht ontvangen, op de Indiën betrekking hebbende geschriften, als:

De Aarde en haar Volken. Bijblad. 6 Juni 1908.

Uit de buurt van Merauke, door J. F. Snelleman (met afbeelding van een gari, danstoestel der Papoea's).

Ons Volksbestaan. April 1908.

Indië als litterair wingewest, door Dr. F. P. H. Prick van Wely.

Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Het Wetenschappelijk Jaarbericht over 1907—1908 van deze Vereeniging bevat van de hand van Majoor C. F. H. Tückermann een schat van gegevens over het leger in Ned. Oost-Indië. De schrijver heeft zich daarbij zooveel mogelijk op een onzijdig standpunt geplaatst, ook waar het betrof de Atjeh-aangelegenheden. Hij wijst er o.a. op, dat noch de Gouverneur-Generaal, noch de Minister van Koloniën, noch de Gouverneur van Atjeh vermeerdering van troepen op Atjeh noodig achten en dat het onlangs telegraphisch ontbieden van een compagnie wielrijders (naar aanleiding der laatste gebeurtenissen in dat gewest) volgens de pers niet als troepenvermeerdering moet worden beschouwd, omdat deze aanvulling reeds vroeger „schijnt" te zijn voorgesteld.

Intusschen hebben *wij* „de pers" een heel andere meening hooren verkondigen over deze aanvulling der troepenmacht met een compagnie wielrijders; maar bovendien: zouden de 8 brigades maréchaussées aan den kapitein Christoffel naar Atjeh medegegeven, ook niet als troepenversterking worden aangemerkt?

* * *

Algemeen Verslag van het Inlandsch onderwijs in Ned.-Indië loopende over het jaar 1906. Batavia, Landsdrukkerij 1908.

In tegenstelling met vorige verslagen (veelal een vijfjarig tijdperk omvattend), loopt dit verslag slechts over één jaar, naar aanleiding van opmerkingen, gemaakt door de Centrale Commissie voor de Statistiek in Nederland, wier gevoelen was ingewonnen over de mogelijkheid om den omvang van het meer-jarig verslag te beperken, zonder aan de waarde en de volledigheid daarvan te kort te doen.

Dit verslag is bijzonder leerzaam voor hen, die weten willen welk een groote uitbreiding het Chineesche onderwijs, dank zij de van China uitgaande beweging der laatste jaren, in korten tijd heeft verkregen. Ultimo 1906 waren op Java en Madoera reeds 236, op de Buitenbezittingen 249 Chineesche particuliere scholen. Omtrent deze aangelegenheid wordt in het Verslag eenigermate zuurzoet aangemerkt:

„Ongetwijfeld is de toestand van het onderwijs aan Chineezen vooral door het streven van de Tiong Hwa Hwe Koan-vereeniging in het verslagjaar zeer verbeterd. Door een en ander is bij de ouders meer belangstelling voor het onderwijs verwekt en is ook de animo der leerlingen toegenomen. Men zal echter, om de resultaten te kunnen beoordeelen, moeten wachten totdat een groot aantal leerlingen den geheelen cursus der nieuwerwetsche scholen zal hebben doorloopen."

* * *

De Indische Mercuur. 9 Juni 1908.

Proefstations ten dienste van de cultures in Ned. Oost-Indië, door v. G. — Rubberscraps, door A. H. Berkhout. — Overzicht van den economischen toestand van Suriname. — Invoer op Java in 1908. — Uitvoer van Java in 1908. — De gouvernements kina-onderneming in de Preanger. — Kultuurberichten. — Kleine Mededeelingen. — Financiëele berichten en verslagen. — Nieuwe Maatschappijen. Enz.

De Indische lagere school. Toegepaste opvoedkunde en methodeleer, door *Th. J. A. Hilgers* en *H. Douma*. Tweede druk. Weltevreden, Boekhandel van Visser & Co. 1908.

Jaarverslag van het Proefstation voor de Java-Suikerindustrie over 1907. Soerabaia, H. van Ingen. 1908.

Algemeen Syndicaat voor koffiecultuur en andere bergcultures in Nederlandsch-Indië (sedert 1 Januari 1908 genaamd Ned.-Indisch Landbouw-Syndicaat.) Verslag over het jaar 1907. Malang, A. J. Jahn. 1908.

Statistisch overzicht der behandelde zieken en der behandelde zieke paarden en muildieren van het Ned.-Indische leger over het jaar 1906. Batavia, Landsdrukkerij. 908.

Met Supplément: A la statistique médicale de l'armée Indo-Néerlandaise pendant l'année 1906 comme contribution à la statisque médicale militaire internationale. Batavia, Imprimerie de l'Etat. 1908.

Jaarverslag over 1907 van de Vereeniging ter bevordering der Katoencultuur in de Nederlandsche Koloniën.

Uit dit Verslag blijkt, dat deze zoo nuttige vereeniging ook in het jaar 1907 onafgebroken haar program voortzette. In Oost- zoowel als West-Indië deed zij al het mogelijke om de teelt van katoen uit te breiden. Behalve dat in het afgeloopen jaar door Regeering en particulieren van haar tusschenkomst gebruik werd gemaakt tot verkrijging van verschillende soorten katoenzaad, verschafte de vereeniging aan onderscheidene personen, die naar Indië vertrokken, op hun verzoek nadere gegevens voor den katoenverbouw, en stelde ter beschikking van het Gouvernement van Suriname: een zuiveringsmachine, aan dat van Curaçao een dergelijke machine benevens een pers; aan St. Eustatius een petroleummotor en 2 zuiveringsmachines en aan het Dep. van Landbouw te Buitenzorg eveneens een zuiveringsmachine.

Ten slotte een paar opstellen in buitenlandsche tijdschriften, nl.:

Vorläufiger Bericht über die Ergebnisse der Trinil-Expedition (Java) der Akademischen Jubiläums-Stiftung der Stadt Berlin (in „*Sitzungsberichte der Kön. Preuss. Akademie der Wissenschaften*"); en Allgemeines über die Tabakkultur und den Pflanzerstaat an der Ostküste Sumatras, von H. Schmidt-Stölting (in „*Der Tropenpflanzer*" Juni 1908).

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur namiddags.

- De Javabode t/m 20 Mei;
- Het Bat. Nieuwsblad idem;
- Het Nieuws van den Dag v. N.-I. idem;
- De Sumatrapost t/m 21 Mei;
- Het Soer. Handelsblad t/m 14 Mei;
- De Ind. Mercuur No. 24;
- Ned.-Ind. Effectenblad No. 37 en 38;
- Bijblad Archief voor de Java-Suikerindustrie, afl. 13 t/m 18;
- Verslag over 1907 Algemeen Syndicaat v. Koffiecultuur en andere Bergcultures in Ned.-Indië;
- Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid, afl. Mei 1908.

* * *

gen, al kan niet ontkend worden, dat de zindelijkheid in de huisjes veel te wenschen overlaat.

Ik heb nog verder Oostwaarts rondgedoold tusschen de met leemen muren omringde kampongs van Baliërs, waarin elk huisje een kleine vesting lijkt, en ik heb er drommen varkens en biggen zien wroeten in poelen naast de woningen. Die dorpjes hebben in elk geval nog iets karakteristieks, al kan de Europeaan er zich ook niet op zijn gemak gevoelen. Ik ben ook aan het zeestrand in visschersdorpen geweest, waar half bedorven visch op de daken der huizen gedroogd wordt, zoodat de geheele omtrek als 't ware verpest is. Maar die sober levende visschers genieten nog van de blauwe zee, die vooral des avonds bij maanlicht in de tropen een wonderbaar effect maakt. Ik ben ten slotte in een zg. bevrienden Atjehschen kampong geweest, waar de mannen zich gestadig oefenen in den wapenhandel en den bezoeker met ontzag, zoo niet met vrees vervullen. En in al die echte kampongs kan de Europeaan indrukken opdoen; hij kan er zijn land- en volkenkundige kennis vermeerderen; hij kan er genieten van natuurschoon, van het idyllische, van het karakteristieke, van het vreemde! Maar in de uitgestrekte kampongs, die als reusachtige, vunzige doolhoven onze groote Indische steden omringen en waarin tal van Europeanen naast inlandsch gespuis een treurig bestaan voortsleepen, waar de rest van hun moreele en physieke krachten gesloopt wordt, daar worden wij met een gevoel van walging vervuld, daar wordt het ons bang om het hart, daar beseffen wij eerst recht, dat er in Indië een proletariaat bestaat zóó weerzinwekkend als misschien geen land ter wereld kent. En toch, ik herhaal het, de bewoners zelf voelen zich voor het meerendeel niet ongelukkig, zij zijn verregaand onverschillig en leven zorgeloos voort van den eenen dag op den anderen. De misères van den winter zijn hun onbekend, hongerlijden zullen ze niet licht. Maar juist deze omstandigheden werken in Indië het proletariaat zoo schrikbarend in de hand. Er zijn Europeanen, die jaren lang in groote plaatsen als Batavia, Soerabaja of Semarang gewoond hebben, en nooit iets anders zagen dan de fraaie Europeesche wijken met haar keurige villa's, gebouwd langs breede lanen, te midden van tropische tuinen. Zij hebben niet het minste besef van dat verschrikkelijke kampongleven in hun onmiddellijke nabijheid, veel minder van de uitgestrektheid der verschillende kampongs. Voor hen is Weltevreden het gedeelte, dat zij er van gezien hebben, de „Koningin van het Oosten." Maar terwijl dat fraaie stadsgedeelte slechts eenige honderden bewoners telt, die zich betrekkelijk baden in weelde, wonen er in die donkere kampongs duizenden rasgenooten te midden van inlanders, die door hun aanraking met den Europeaan al hun deugden verloren, tal van ondeugden aannamen. En aan 't begin van die kampongs, op de grens van weelde en verval, wonen de kleine luiden, die worstelen om het verloren terrein te herwinnen. Aan de eene zijde grijnst de kampong met zijn diep verval, aan den anderen kant straalt vroolijk het licht, dat opwekt tot krachtig leven.

Volgens vele pessimisten zijn ook zij niet meer te redden, „zij metamorphoseeren hoe langer hoe meer en worden ten slotte Javanen!"

Die stelling is beslist onwaar: Javanen worden zij in elk geval niet, want de echte Javaan staat ontegenzeglijk hooger dan de Europeesche proletariër in Indië. Het dorpje van den een is een idyllisch plekje, vergeleken bij den donkeren, vunzigen kampong, waarin de ander zijn bestaan voortsleept. En dat zegt reeds genoeg.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 12 Mei 1908.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst één jaar verlof naar Europa aan den ambtenaar E. H. C. Jansen.

Ontslagen: op verzoek eervol, de resident van Tapanoeli L. C. Welsink; de 1e commies S.S. op Java W. R. Wollrabe en de gewezen hoofdagent 1e kl. te Soerakarta Djoto Alias Sastrodikromo.

Benoemd: tot secretaris van Soerakarta de contr. W. M. Ingenluyff; tot notaris te Indramajoe Th. Th. H. Hartevelt; tot lid van den gemeenteraad van Semarang Mr. G. N. Bouma; van Batavia Thamrin Mohamad Thabrie, wedono; tot leeraar bij de school tot opleiding van inl. artsen Th. G. van Vogelpoel; tot asp.-contr. bij het B.B., D.A.Westra.

Ontslagen: eervol op verzoek, de wedono van Darmaradjo (Soemedang), Raden Partakoesoema; wegens ziekte de ondercollecteur te Tjiandjoer, Mas Rangga Wira di Sastra.

Benoemd: tot ondercollecteur te Tjiandjoer, Raden Nata Midjaja; tot wedono van Bawean, Ngabehi Notoardjo; van Darmaradja, Mas Satja di Redja; van Djampangtengah, Raden Sasrawinata; tot onderwijzer 3e kl. en geplaatst te Magelang J. Th. Westendorp.

Militair Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa aan den 1en luitenant der inf. J. B. H. Frackers.

Bevorderd: tot kapitein de 1e luitenant der art. W. Muurling.

Geplaatst: bij het korps maréchaussée te voet in Atjeh de 1e luit. L. A. Snell; bij het 18e bat. de 2e luit. C. H. Schreven; bij het 3e depôt-bat. de 2e luit. R. E. P. Maier; bij het 4e id. de 2e luit. C. C. F. M. le Roux; bij het subsistentenkader te Batavia de 1e luit. J. J. Muller.

Overgeplaatst: naar Magelang de 1e luit. J. D. Roukes; naar het garnizoensbat. van Amboina en Ternate de 2e luit. J. K. Bruynis; naar het 3e bat. de 1e luit. G. A. Perié; naar Pampanoea de 1e luit. C. Hillebron; naar het 10e bat. de 2e luit. H. J. Flothuis; naar het rechterhalf 15e bat. de 1e luit. L. H. Vink; naar de Lampongs de 1e luit. J. A. van Kesteren; naar Atjeh de 2e luit. W. A. Bor; naar Salatiga de 1e luit. J. A. Brandon; naar Nagrek de 1e luit. W. P. J. K. Brunet de Rochebrune; naar Batavia 1e luit. W. A. F. Meijer; naar Makassar de 1e luit. T. Tanja.

Geplaatst: te Banjoe Biroe de kapitein C. A. ter Cock.

Overgeplaatst: naar Soerabaja de 2e luit. P. C. Colthoff; naar Salatiga de 1e luit. E. T. Wiemer.

* * *

Uit de Javasche Courant van 15 Mei 1908.

In dit nummer zijn opgenomen nieuwe Voorwaarden van benoembaarheid tot technische betrekkingen bij den Waterstaat en de Burgerlijke Openbare Werken in Ned.-Indië en regelen betreffende de uitzending van personeel uit Nederland voor zoodanige betrekkingen.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof aan de leeraren J. W. Broekhuizen en J. G. Doorman; twee jaar aan Mr. H. Radier; een jaar aan Mr. H. L. E. de Waal en den opzichter S.S., Ch. E. E. Durand.

Ontslagen: op verzoek eervol, J. M. Overbeek, klerk; A. van Zuylen, ambt. op wachtgeld; J. E. Th. Degener, ontvanger; S. Schaap, onderwijzer.

Benoemd: tot voorzitter Centraal Comité Roode Kruis D. F. W. van Rees, vice-president van den Raad van Indië; tot lid K. v. K. te Semarang H. van Straaten; tot lid van den gemeenteraad van Semarang Dr. W. Th. de Vogel; tot hoofdingenieur 1e kl. W. B. van Goor; tot idem 2e kl. A. H. Saltet en K. F. H. Roos; tot wedono van Ngragoen Raden Mangoendirdjo; van Djambean, Raden Martosoebroto; van Troeko, Mas Adiwidjojo; van Selokaton, Raden Sosrodihardjo; tot luit. der Chineezen te Soekaboemi, Tan Tiam Leng.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof aan den onderluitenant W. C. de Boer.

Ontslagen: op verzoek eervol, de kapt. der inf. W. A. J. Cieuwenhuizen en de off. van gezondh. 1e kl. L. F. Ch. Alers.

* * *

Uit de Javaansche Courant van 19 Mei 1908.

Dit nummer bevat de ordonnantie, bevattende bepalingen volgens welke vrijdom van den petroleumaccijns kan worden genoten.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Belast: met de waarneming der betrekking van assistent-resident: van Asahan de contr. J. W. Campagne; der Onderh. van Atjeh de contr. H. C. E. Quast; ter beschikking van den resident der Oostk. van Sum. de secretaris S. van der Plas.

Benoemd: tot ass.-res. van Langkat de ass.-res. van Atjeh A. L. Kamerling; tot secretaris van het gouv. van Ned.-Indië O. A. Uhlenbeck; tot lid van den Afdeelingsraad van Deli S. Blok; tot opzichter B. O. W., Th. E. Veer en Ch. Gottenkienij; tot patih van Djember, Raden Pandji Sastro Prawiro; van Panaroekan, Raden Pandji Tirto adi Koesoemo; tot luit. der Chineezen te Sawah-Loento, Lim Tjin Jang; tot tolk voor de Chineesche taal te Batavia, Tjiong Sip Long.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan de 1e luit. der inf. P. H. van der Linde, A. T. Hoff en A. Meyroos; twee jaren aan den kapt. der inf. E. S. de Klerck; een jaar aan den idem C. A. de Leau.

Bevorderd: tot majoor de kapt. J. P. A. Wilhelm; tot 1e luitenant de 2e luit. T. L. v. Hasselt en N. Binnendijk.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagierslijst van het S.S. „Koning Willem II”, gezagvoerder K. Haasnoot, bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia 13 Juni 1908.

Te Amsterdam schepen zich in:

A. C. C. Musch; B. J. Oudewater en echtgenoote; K. M. H. Karsen; Jongenheer W. A. Beck; E. G. Pott; F. J. Du Château; J. A. Lambrechtsen; Mevrouw G. M. M. van Hemert geb. Rijsmus en kind; Mejuffrouw H. Hersche; Mejuffrouw A. Hersche; J. A. Versnel; E. R. Jährling; C. van Keeken, benevens een detachement suppletietroepen.

Naar Southampton: A. Visser en echtgenoote.

Naar Genua: Mr. H. F. Lantsheer; J. A. Lantsheer; E. E. B. van der Meersch; P. C. Boland; A. P. M. Kapteyn; H. M. van der Mersch en echtgenoote; C. van der Willigen en echtgenoote; W. J. Sligting; J. J. Vermet; Hoffman en echtg.; Mr. Harte v. Tecklenburg; J. W. Nooy en echtg.; L. Schrijver.

Naar Sabang: Mevrouw A. G. Elisses—Toxopeus.

Naar Belawan-Deli: Th. Menalda.

Van Southampton naar Genua: Ch. Burden; Dr. J. W. van der Valk; A. E. Snowsill.

Te Genua zullen zich inschepen:

Mejuffrouw C. M. Priester; W. H. Hioolen, echtgenoote en 2 kinderen; Albert Brun; J. van der Vossen; Mejuffrouw E. Stevens; P. Berendsen; Mevrouw S. M. Taunay—van Goens; C. J. I. Sluyk, echtgenoote en kind; C. A. Wisse en echtgenoote; Mr. E. F. R. A. Nierstrasz; W. Doornik, echtgenoote en kind; J. J. van de Velde; L. H. van de Velde; J. E. Staring; J. G. Fikkert; J. H. Desselhuys; H. J. W. Putman Cramer.

Naar Singapore: Mevrouw Wed. A. Rikkers—De Wilde en kind.

* * *

Passagierslijst van het S.S. „Prins Frederik Hendrik”, gezagvoerder G. D. Nieman, van West-Indië naar Amsterdam.

J. B. Gravenhorst, echtg. en 2 kinderen; Mej. M. Gravenhorst; Mej. A. R. Dittinger; J. Janse en echtg.; Jhr. G. C. Op ten Noort; F. P. Pietermaat; Eerw. Zuster Claire; Eerw. Zuster Carc.; J. A. Snijders, echtgenoote en 2 kinderen; W. A. C. Willemsen en echtgenoote; Mejuffrouw C. H. en H. J. Bennebroek v. der Linde Schotborgh; Barones G. von Asbeck; E. K. Plasschaedt, echtgenoote en kind; M. O. Salomons en 2 dochters; Mejuffrouw K. Benjamin; H. O. Pencker, echtgenoote en 2 kinderen; Mevrouw P. A. May en 2 kinderen; P. N. Nahar en dochter; Mevrouw C. L. A. Loonen; E. M. Rombouts; H. S. Pos; D. Coover, echtgenote en kind; A. Kleiner; F. Gorter; P. Kamerling; E. van Drent; J. A. Leurs, echtgenoote en 3 kinderen; A. Hes; H. C. Heesemans; B. F. Gugellen; W. G. F. de Valk, benevens 217 Javaansche emigranten, gemerkt, gedebarkeerd te Havre.

* * *

Passagierslijst van het ss. „Prins Willem II”, gezagvoerder J. Aerents, van Amsterdam naar West-Indië, op den 12en Juni 1908.

H. S. de Roode, echtgenoote en 2 kinderen; I. F. P. Römer en echtgenoote; Mejuffrouw Reiche; Mejuffrouw G. Geiken; G. Bouman.

Passagiers van het Ned. s.s. „Salak”, commandant A. van Leeuwen, van Batavia 14 Mei 1908, te Marseille 10 Juni 1908.

Van Batavia: Mr. G. W. Uhlenbeck, met echtgenoote en 4 kinderen; J. H. L. Teutelink met echtgenoote en 3 kinderen; J. Th. van Maren met echtgenoote en 3 kinderen; L. F. van Gent met echtgenoote; J. H. Felix, met echtgenoote; Mevrouw Wed. W. F. Meerdink geb. Schlahmilch met 4 kinderen; W. D. Davis met echtgenoote; Baron W. Haythausin; W. L. Vogelesang met echtgenoote; Mevrouw E. Elsbach geb. Merler met 3 kinderen; José A. Faria Blanc met echtgenoote en 1 kind; R. L. E. Linser; P. H. Voss; L. H. de Bas; P. C. Risch; J. Brinkers; S. C. J. A. Bogaard; J. Tinga; J. F. Smeets; F. H. M. Hooijenbos; B. de Graef; Z. van Tricht; J. B. van Wolde, benevens H. M. troepen en schepelingen.

Van Padang: H. Tromp; J. Ph. A. Ahn; S. Wachter.

* * *

Passagierslijst van het s.s. Grotius; gezagvoerder P. Ouwehand; vertrokken van Batavia 21 Mei en aangekomen te Genua 14 Juni 1908.

Te Genua hebben zich ontscheept: A. C. v. d. Hout, echtg. en 4 k; E. H. C. Jansen en echtg.; J. F. Young, echtg. en 4 k; H. L. G. Aerhout en echtg.; mevr. wed. G. v/d Hilst—Karrewij; J. H. van Wely, echtg. en 2 k; C. L. F. Monod de Froideville en echtg.; C. L. Temminck Groll; N. Dicke en echtg.; Jhr. W. H. v. Raders en echtg.; S. N. Broese, echtg. en k; J. B. Wouda, echtg. en k; mej. M. A. Engel; H. C. Penninck, echtg. en k; A. Th. Hoff en echtg.; J. J. v/d Bie, echtg. en 3 k; mevr. wed. J. L. Schoemaker en k.; J. W. Ebbink; mevr. C. Wittich—Tausent; mevrouw A. Heil—Wittich; S. M. S. Thomassen à Theusink v. d. Hoop; mej. M. Storm van 's-Gravensande; A. K. C. Bartelds, echtg. en 2 k; mevr. E. Scheltema de Heere en 2 k; mevr. E. van Rees—Pruys v. d. Hoeven; B. J. Kluvers, echtg. en 2 k; J. F. der Kinderen en echtg.; D. J. A. E. de Brauw en echtg; L C Middendorp; mevr. wed. S. Halbertsma—Elsdorf en k; M. W. Siebelhoff, echtg. en 3 k; Dr. L. A. Lh. Wentholt, echtg. en d; R. C. Stoelman; mej. E. G. Timmermans; G. J. Buddingh en echtg.; J. P. Pool en echtg.; mej. S. Kruseman; mej. E. Kruseman; mej. M. Meeuwig; mevr. wed. R. Mente—Beer; mevr. J. A. Clarenbach—Nottebaert en 2 k; mej. P. van Gheel Gildemeester; mej. L. van Asbeck; jongej. W. Berents; J. de Wilde; F. H. van Steensel v/d Aa; W. J. Gelsema; A. v/d Hage; H. G. Groevers; M. Cohen en echtg; L. E. P. Young, echtg. en 2 k; J. W. K. Penninck; mej. J. Krever; J. A. Overdorp; M. P. Costerus en echtg.; E. E. Blauw; A. R. v. Essen en echtg.; F. Moser;

van Singapore: Mr. H. Pouw en echtg.;

van Belawan-Deli: S. H. Schaank, echtg. en 2 k; mevr. C. v/d Valk—Pruys v/d Hoeven en 2 k;

van Sabang: A. Meijroos en echtg.; P. L. Douwes; C. F. Eggink

te Amsterdam zullen zich ontschepen: H. C. Kirkpatrick; H. F. Polack; mej. S. P. Fischer; mevr. wed. A. M. Iken—Nusteeg; Dr. S. Schoch en echtg.; mevr. Grevers en 4 k; J. C. v. d. Meer Mohr; jongeh. J. C. H. Fischer; F. E. en A. F. Fischer; C. L. Langeveld; C. O. Sprang; benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen;

van Sabang: J. C. van Hoogeveen, echtg. en 2 k; C. Baerveldt; H. van Leerzem.